

FAIRWORK

JAARVERSLAG 2023

**Door slachtoffers
een stem te geven,
krijgt arbeidsuitbuiting
een gezicht**

**Nieuwe focus en strategie voor
behalen van vertrouwd doel: een
Nederland zonder moderne slavernij**

FAIRWORK

INHOUD >>>

4. SAMENVATTING

8. DOOR SLACHTOFFERS EEN STEM TE GEVEN KRIJGT ARBEIDSUITBUITING EEN GEZICHT

20. DE AANPAK VAN UITBUITING ONGEDOCUMENTEERDEN

12. DE AANPAK VAN UITBUITING IN DE UITZENDSECTOR

16. DE AANPAK VAN UITBUITING IN DE ACHTER DE VOORDEUR

24. DE AANPAK VAN UITBUITING DOOR DE FAIRWORK ACADEMIE

28. LOBBY, (MEDIA) SAMENWERKINGEN EN ONDERZOEK

32. FINANCIËN IN 2023

VOORWOORD

Igor vlucht twee maanden nadat de oorlog uitbreekt vanuit Oekraïne naar Nederland. Via een advertentie gaat hij aan de slag in de bouw. Onder het minimumloon en nog even zonder contract, maar dat zou de werkgever na een maand in orde maken. De eerste maand werkt hij 240 uur. Tot zijn verrassing krijgt hij daarna geen contract, maar wordt hij ontslagen. Zonder salaris.

Het is ook na zes jaar voorzitterschap en honderden verhalen verder, nog steeds verbluffend dat dit soort uitbuiting bij mij en jou om de hoek voorkomt. Dat er werkgevers zijn die vluchtelingen niet willen helpen, maar als een kans zien om geld te verdienen. Gelukkig zijn er mensen die naar Igor omkijken. Onze collega Mariia bijvoorbeeld, bij wie hij aanklopte.

En gelukkig hebben we tientallen vrijwillige cultural mediators, een geweldig team en partners, zoals advocatenkantoor Stibbe die ons *pro bono* terzijde staat. Steeds vaker lukt het ons met juridische inspanningen om in de maatschappij aandacht te vragen voor slachtoffers van moderne slavernij. En dat succes werkt twee kanten op. Zowel arbeidsmigranten als werkgevers beseffen dat er een norm wordt gehandhaafd. Zo staat één succes weer voor honderden, duizenden of tienduizenden mensen die we laten weten dat je in Nederland je recht kan halen.

Deze impact willen we verder vergroten. Om echt wat te veranderen, moet de stem van mensen die uitgebuit worden nog verder en harder klinken. Daarom stond de vraag 'Hoe hebben we nu écht impact?' in 2023 centraal aan de bestuurstafel, tijdens werksessies, pizza-overleggen en brainstormen. Dit leidde tot scherpe keuzes, een heldere strategie en een reorganisatie waar we nog van aan het bijkomen zijn. En waar we de eerste vruchten al van plukken.

Al even een sneak peak voor 2024; dankzij een prachtige donatie van de spelers van de Nationale Postcode Loterij, kunnen we de komende jaren onze inzet op het gebied van beleidsbeïnvloeding verdrievoudigen!

Kortom, bewogen was het laatste bestuursjaar van Toke Huntjens en ondergetekende. We geven met een goed gevoel het bestuursstokje over aan Yvette Minderhoud en Edward van der Kruijk. Vertrouwde bestuursleden Femke Aarts, Klara Boonstra, Hans Spekman en Katja Ünlütürk blijven gelukkig nog even zitten.

Namens hen bedank ik alle betrokkenen bij onze missie voor de inzet van 2023 en nodig ik je uit om ons te blijven volgen! Of ons werk bijvoorbeeld te steunen met [een donatie](#). Jouw bijdrage, hoe groot of klein ook, maakt een groot verschil in onze strijd tegen arbeidsuitbuiting. Zo werken we samen aan een wereld zonder moderne slavernij!

Jitze Reeder, voorzitter FairWork

Redactie

Danja Raven
Karin Burgerhout
Anna Ensing
Franny Parren
Eline Willemsen
Romaïke Zuidema
Jitze Reeder
Hans Spekman

Eindredactie

Danja Raven

Ontwerp

Rijser (www.rijser.nl)

Fotografie

portretten door
Bibi Veth,
(www.bibiveth.nl)
Shutterstock
FairWork

SAMENVATTING

In 2023 hebben we ons wederom ingezet voor slachtoffers van moderne slavernij. Om dit in de toekomst nog gericht en met meer impact te doen stond het afgelopen jaar deels in het teken van een strategische heroriëntatie waaruit een nieuwe werkwijze ontstond, die nu al succesvol blijkt. Ook gingen we door met het trainen van instanties via de FairWork Academie. Verder sloegen we de handen ineen met verschillende netwerkpartners, waren we druk met lobbyen en deelden we regelmatig onze visie tijdens evenementen rondom het thema mensenhandel.

**MODERN
SLAVERY
IS CLOSER
THAN YOU THINK**

Het aantal meldingen van arbeidsuitbuiting blijft ook in 2023 helaas alarmerend hoog. Het afgelopen jaar trokken 1108 migrantwerkers aan de bel bij FairWork. In 38,4% van de gevallen ging het om signalen van mensenhandel en 33,4% bleek te maken te hebben met werkomstandigheden die onder de (wettelijk bepaalde) maat zijn. We zien dat cliënten vrij vaak aangeven dat collega's zich in vergelijkbare situaties bevinden.

Ook horen we dat angst of afhankelijkheid van de werkgever ervoor zorgt dat mogelijke slachtoffers geen melding doen. Daarom vermoeden we dat dit slechts het topje van de ijsberg is.

Onze missie is het bestrijden en voorkomen van moderne slavernij in Nederland. Met als focus arbeidsuitbuiting. Dit is samen met

seksuele en criminele uitbuiting een vorm van mensenhandel. We pleiten voor structurele verbeteringen in wet- en regelgeving en zetten ons in voor het verlagen van de drempels voor slachtoffers om hun recht te halen. Dit doen we altijd vanuit het perspectief van de arbeidsmigrant. Door verhalen en feiten te delen, maken we de misstanden zichtbaar en spreken we beleidsmakers aan op hun verantwoordelijkheid.

MEER IMPACT

Om voortaan nog meer impact te maken stond 2023 deels in het teken van een strategische heroriëntatie waaruit een nieuwe werkwijze ontstond. We werken vanaf december organisatiebreed in programma's binnen drie urgente thema's: de aanpak van uitbuiting in de uitzendsector, aanpak van uitbuiting achter de voordeur en aanpak van uitbuiting van ongedocumenteerden. Dankzij deze heroriëntatie richten we ons deels op preventie en kunnen we slachtoffers van moderne slavernij uiteindelijk nog beter helpen. Bovendien geeft deze strategie ons de mogelijkheid om beter intern samen te werken en optimaal gebruik te maken van alle kwaliteiten en kennis in ons gevarieerde team.

In deze programma's concentreren we ons voortaan alleen op (zeer) ernstige en complexe zaken en koppelen onze cliëntondersteuning aan communicatie en pleitbezorging. Dat doen we om verhalen van de 'straat' naar de 'staat'

te brengen waardoor we slachtoffers een stem krijgen en arbeidsuitbuiting een gezicht. Door slachtoffers op deze manier uit de schaduw te halen hopen we dat er uiteindelijk substantieel iets verandert op beleidsniveau en er meer maatschappelijk draagvlak ontstaat voor het thema moderne slavernij.

PODCAST

Dat deze aanpak succesvol is, zagen we bijvoorbeeld aan de lancering van onze succesvolle podcast 'Uitgewrongen' waarbij 3 casussen breed uitgelicht zijn in de media. Ook voor een complexe zaak met Oekraïense cliënten in de tuinbouw en Roemeense cliënten in de vleesindustrie is veel landelijke media-aandacht geweest. Verder leverden we input vanuit slachtofferperspectief aan de modernisering van het mensenhandelartikel in het strafrecht. En door het delen van succesverhalen op bijvoorbeeld de website laten we zien dat het belangrijk is om een melding te doen als je vermoedt dat er sprake is van arbeidsuitbuiting.

Ook in 2023 benadrukken we weer het belang van signalering door instanties. En daarmee de noodzaak om iedereen die mogelijk in contact komt met slachtoffers van mensenhandel te trainen om signalen te herkennen en actie te ondernemen. Een hoogtepunt van het afgelopen jaar was dan ook de lancering van de Toolkit voor medische professionals, die helpt bij het signaleren van mensenhandel in de gezondheidszorg. Daarnaast hebben we o.a. medewerkers van Veilig Thuis getraind, waardoor zij signalen van uitbuiting achter de voordeur beter herkennen en weten hoe te handelen.

NETWERK

Tot slot sloegen we de handen ineen met vele netwerkpartners om zowel praktische cliëntondersteuning als beleidsverbeteringen te realiseren. En ook dit jaar werd FairWork weer regelmatig gevraagd om bij te dragen aan projecten en evenementen gericht op het ondersteunen van slachtoffers van mensenhandel.

DOOR SLACHTOFFERS EEN STEM TE GEVEN, KRIJGT ARBEIDSUITBUITING EEN GEZICHT

WHO WILL SPEAK
FOR HER
IF YOU DON'T ?

Weinig of geen salaris, extreem lange dagen, zwaar lichamelijke werk, afhankelijk van de werkgever voor huisvesting of andere basisvoorzieningen.

Het klinkt als moderne slavernij en is aan de orde van de dag voor slachtoffers van arbeidsuitbuiting die zich melden bij FairWork. Migrantwerkers met een taalbarrière en weinig kennis over Nederlandse arbeidsrechten lopen het risico dat werknemers misbruik maken van hun kwetsbare positie.

Dat moet anders. Daarom trekken we aan de bel bij instanties en pleiten voor structurele verbeteringen in wet- en regelgeving. De stem en het belang voor het slachtoffer staan in ons werk altijd centraal.

Arbeidsuitbuiting is een vorm van mensenhandel en ook in 2023 bleek onze hulp helaas weer hard nodig. Het afgelopen jaar trokken 1108 migrantwerkers aan de bel bij FairWork. In 38,4% van de gevallen ging het om signalen van mensenhandel en 33,4% bleek te maken te hebben met werkomstandigheden die onder de (wettelijk bepaalde) maat zijn. Van de overige melders zijn de signalen onbekend, maar het is aannemelijk dat er ook bij deze groep sprake is van twijfelachtige arbeidsomstandigheden.

We zien dat moderne slavernij veelal plaatsvindt in de bouw, vleesindustrie, land- en tuinbouw, horeca of in verzorgende beroepen zoals inwonende au-pair, zorgverlener of schoonmaker. Het gaat hier om mensen mét papieren en mensen zónder geldige verblijfsvergunning.

MELDEN IS EEN SPANNENDE STAP

De migrantwerkers die contact met ons zochten vertelden dat minstens 1534 directe collega's zich in dezelfde situatie bevinden. We zien hierin terug dat het doen van een melding voor mensen een hele stap is. Dit verbaast ons niks, want slachtoffers van arbeidsuitbuiting zijn vaak volledig in de greep van hun baas: soms worden ze mishandeld, moeten ze hun paspoort inleveren of vreezen ze voor de veiligheid van hun familie.

Arbeidsmigranten worden actief geworven vanuit het buitenland, bijvoorbeeld via advertenties op sociale media. En komen vaak uit landen waar het loon lager ligt dan hier, bijvoorbeeld Polen, Hongarije, Oekraïne, Spanje, Indonesië, Filipijnen, Colombia en Brazilië. Opvallend in onze cijfers is dat in 2023 in verhouding ook een grote toename was aan Roemeense arbeidsmigranten die hulp zoekt bij ons. We weten niet of dit komt omdat FairWork bekender is geworden bij de Roemeense migrant of dat er meer Roemeense migranten naar Nederland komen.

“HET MAG DUIDELIJK ZIJN DAT FAIRWORK EEN EIND WIL MAKEN AAN MODERNE SLAVERNIJ IN NEDERLAND EN DAAR WERKEN WE AL SINDS 1999 HARD AAN.”

WAT DOET FAIRWORK

Zo lang slachtoffers van arbeidsuitbuiting nog niet effectief misstanden kunnen melden en succesvol hun rechten kunnen opeisen, springt FairWork in dit gat. We bieden ondersteuning, informatievoorziening en juridische hulp en verwijzen door als een andere partij beter kan helpen. Ook leren we mensen die in hun werk te maken kunnen krijgen met slachtoffers om de signalen van uitbuiting te herkennen, denk bijvoorbeeld aan de huisarts. We leren dergelijke professionals bovendien hoe ze slachtoffers het best kunnen helpen en ondersteunen.

MISSIE

Het mag duidelijk zijn dat FairWork een eind wil maken aan moderne slavernij in Nederland en

daar werken we al sinds 1999 hard aan. Nog veel liever zouden wij onszelf als organisatie opheffen omdat we niet meer nodig zijn. Tot dat gelukt is werken we iedere dag weer, voor en met migrantwerkers. Dit doen we (waar mogelijk) in de eigen taal en op het moment van schrijven met 54 vrijwillige *cultural mediators*, die in het hart staan van verschillende migrantengemeenschappen. Ook hebben we social workers in dienst die deze cultural mediators begeleiden en onze hulpvragen coördineren.

'VAN STRAAT NAAR STAAT'

De stem en het belang van slachtoffers staan in ons werk altijd centraal. Door slachtoffers een stem te geven, krijgt arbeidsuitbuiting een gezicht. We brengen daarom de verhalen van de meest kwetsbare migrantenwerkers 'van straat naar de Staat'. Zo proberen we actief het systeem te veranderen. [We delen bijvoorbeeld onze succesverhalen](#) en begeleiden slachtoffers die hun verhaal willen vertellen. Ook faciliteren we het als slachtoffers en migrantenwerkers optreden als ervaringsdeskundige. Zo dragen zij actief bij aan het verbeteren van beleid en hulpverlening die hen direct aangaat.

In deze lijn zorgde FairWork er begin 2023 voor dat ook de stem van slachtoffers gehoord werd in het consultatieproces rondom de nieuwe mensenhandelwet. Zoals die van cliënt Pedro:

"Ik heb maandenlang samen met andere ongedocumenteerde jongens in de bouw gewerkt en steeds werd onze betaling uitgesteld. Ik wil gerechtigheid voor alle slachtoffers van uitbuiting. Dat dit nu vaak niet gebeurt vind ik onbegrijpelijk. Mijn baas krijgt hoogstens een boete, maar hij is gewoon een crimineel die misbruik van ons heeft gemaakt. Ik hoop dat de nieuwe wet hier verandering in brengt."

(Mensenhandelwet moet recht doen aan slachtoffers – FairWork)

STRATEGISCHE HERORIËTERING EN VOORUITBLIK 2024

Om uiteindelijk nog meer slachtoffers van mensenhandel te kunnen helpen, heeft FairWork in de tweede helft van 2023 aan de hand van een aantal strategische sessies opnieuw focus aangebracht in haar werk. We hebben ons georganiseerd in

Cultural mediator

Een cultural mediator slaat een brug tussen migranten die kwetsbaar zijn voor uitbuiting en Nederlandse instanties en organisaties. De mediators zijn vaak landgenoten van slachtoffers. Om het belangrijke werk als cultural mediator goed te kunnen uitvoeren, worden alle vrijwilligers door FairWork getraind door middel van een basiscursus en een training gesprekstechnieken. Naast deze starttrainingen, ontvangen ze een doorlopend aanbod van actuele workshops en interviews.

"MIJN BAAS KRIJGT HOOGSTENS EEN BOETE, MAAR HIJ IS GEWOON EEN CRIMINEEL DIE MISBRUIK VAN ONS HEEFT GEMAAKT."

multidisciplinaire programmateams waarin we ons richten op drie thema's die bijzonder urgent en relevant zijn in de huidige Nederlandse context:

1. De aanpak van uitbuiting in de uitzendsector
2. De aanpak van uitbuiting achter de voordeur
3. De aanpak van uitbuiting van ongedocumenteerden

Binnen deze programma's koppelt FairWork cliëntondersteuning aan communicatie en pleitbezorging en concentreert zich voortaan meer op (zeer) ernstige en complexe cliëntzaken. Op deze manier kunnen we meer impact maken op maatschappelijk niveau en slachtoffers van moderne slavernij uiteindelijk nog beter helpen. Met de feiten en verhalen die we verzamelen van de meest kwetsbare migrantenwerkers, maken we gaten in het systeem zichtbaar en spreken we besluitmakers aan op hun verantwoordelijkheid om arbeidsuitbuiting aan te pakken.

ZONDER RISICO JE RECHT OPEISEN

We pleiten voor structurele verbeteringen in wet- en regelgeving zodat slachtoffers effectief en zonder risico's hun rechten kunnen opeisen. Ook trekken we aan de bel bij instanties, zoals de Nederlandse Arbeidsinspectie (NLA) en de politie. Daarbij doen we concrete voorstellen om de rechtspositie van slachtoffers te versterken en drempels te verlagen voor slachtoffers om hun recht te halen.

Recht halen na uitbuiting moet gedupeerden namelijk meer opleveren dan het ze kost, daarom willen we:

1. Een lagere drempel om erkend te worden als slachtoffer van arbeidsuitbuiting;
2. Meer prioriteit voor nabetaling van benadeelden;
3. Beter bescherming voor benadeelden die misstanden willen melden;
4. Verbeterd (migratie- en arbeids-) beleid om afhankelijkheid te voorkomen.

Verder biedt deze strategische heroriëntering ons de mogelijkheid beter samen te werken en optimaal gebruik te maken van alle kwaliteiten en kennis in ons team. Ook verwachten we meer stabiliteit in de organisatie te realiseren, zowel qua bemensing als financieel.

In 2023 zagen we al dat deze benadering succesvol is. Hier geven we in de volgende hoofdstukken verder toelichting op.

DE AANPAK VAN UITBUITING IN DE UITZENDSECTOR

Arbeidsmigranten die naar Nederland komen zijn kwetsbaar door het gebrek aan eigen netwerk, ze spreken de taal niet en zijn in de uitzendsector vaak afhankelijk van huisvesting die is georganiseerd door hun werkgever. Ze vallen tussen de verantwoordelijkheid van het inlenende bedrijf en het uitzendbureau en weten daardoor als het misgaat vaak niet waar ze moeten zijn. Bijna de helft van onze meldingen is afkomstig van mensen die werken voor een uitzendbureau. In de huidige wetgeving worden de misstanden die zij ervaren helaas niet voldoende aangepakt.

Ook in 2023 was een groot deel van de meldingen afkomstig van cliënten die werkten in een uitzendconstructie; 409 cliënten trokken aan de bel met klachten over hun arbeidssituatie. Het gaat in deze sector hoofdzakelijk over Europese arbeidsmigranten met een vrije toegang tot de Nederlandse arbeidsmarkt. Maar dat ze die vrije toegang hebben is nog geen garantie dat ze kunnen opkomen voor hun rechten, laat staan dat ze deze kunnen opeisen. Meldingen gingen verreweg het meest over (onterecht) ontslag, niet of niet volledig betaald salaris en slechte huisvesting of huisvesting moeten verlaten.

Sommige cliënten probeerden hun klachten eerst zelf te melden bij het uitzendbureau, maar dat werd niet altijd goed opgepakt. De klachtenprocedures zijn bijvoorbeeld niet transparant of de interne coördinator van het uitzendbureau speelt een dusdanig bepalende rol, dat de klacht niet verder komt. En daarbij komt: wie klaagt krijgt meestal geen verlenging van zijn contract. De cliënten met klachten gaven aan dat in totaal 618 andere collega's zich in dezelfde situatie bevonden.

OEKRAÏNERS EXTRA KWETSBAAR VOOR UITBUITING

Wat opvalt is dat we het afgelopen jaar 122 Oekraïense cliënten ondersteunden. Bij 24 van hen was sprake van signalen van arbeidsuitbuiting. Oekraïners blijken relatief kwetsbaar voor misstanden of uitbuiting. Zij kwamen hier niet om te werken en hebben zich daar niet op voorbereid. Sommigen kampen bovendien met trauma, waardoor ze extra kwetsbaar zijn. Dit is een groep die vooraf slecht geïnformeerd is en onze taal en cultuur niet kent.

Er zijn werkgevers die misbruik maken van deze gevoelige groep en dat zien we ook terug in de cijfers. Veruit de meeste klachten die we van hen ontvingen gingen over het niet uitbetalen van salaris. Dat gebeurde 80 keer in 2023, vaak in combinatie met andere arbeidsrechtelijke klachten. Verder vertelden mensen dat ze een werkgever moesten betalen voor een BSN-nummer of dat ze door een tussenpersoon gedwongen werden zich in te schrijven bij de Kamer van Koophandel.

ONTERECHT ONTSLAG

We horen vaak dat er dingen misgaan in de communicatie tussen uitzendkracht en uitzendbureau, waardoor er misverstanden ontstaan over bijvoorbeeld ziekmeldingen of het rooster. Hierdoor ontstaat frictie en dat gaat vaak ten koste van de arbeidsmigrant; in veel gevallen volgt dan ontslag. Het is onfatsoenlijk, maar helaas niet verboden in flexwerk om mensen van de een op andere dag te ontslaan en op straat te zetten. De problemen die na ontslag ontstaan zijn mensonterend. Denk aan dakloosheid. Dit soort situaties heeft grote maatschappelijke gevolgen, zoals diefstal en overlast, en zorgt vooral voor enorm individueel leed en onmacht. Wie kan meepraten over onterecht ontslag is een Oekraïense man van middelbare leeftijd die afgelopen jaar aanklopte bij FairWork.

Igor vluchtte twee maanden nadat de oorlog uitbrak naar Nederland. Via een advertentie vond hij al snel een werkgever die onder andere Russisch sprak, dat zorgde ervoor dat de communicatie gemakkelijk ging. De man ging aan het werk in de bouw, zonder contract, maar dat zou de werkgever na een maand in orde maken. Ze spraken een salaris van €12,- per uur af (let op: dit is onder het minimumloon). De eerste maand werkte de man 240 uur, meer dan 10 uur per dag. Tot zijn verrassing kreeg hij daarna geen contract, maar werd hij zonder reden ontslagen. Bovendien ontving hij geen salaris. Ook werd hij door de werkgever opgedragen om zijn woning op korte termijn te verlaten.*

*IGOR IS NIET ZIJN ECHTE NAAM

SCHAAMTE BIJ HULP VRAGEN

We merken ook dat voor mensen de drempel om zich te melden bij misstanden soms hoog is, bijvoorbeeld door schaamte over wat er gebeurd is. Dit zagen we ook terug bij zeven Oekraïense cliënten die we het afgelopen jaar ondersteunden. Agnes Pioro - social worker voor Poolse, Oekraïense en niet-EU arbeidsmigranten bij FairWork - geeft aan dat ze tijdens de eerste cliëntgesprekken vooral bezig was met geruststellen: "Een van mijn cliënten had een hele afwachtende houding, alsof hij zich eigenlijk schaamde voor alles wat er gebeurd was. Ik weet nog dat hij een paar keer aangaf dat hij zelf beter op had moeten letten. Ik moest echt een aantal keer het gesprek stoppen en duidelijk aangeven dat hij hier niet de dader maar het slachtoffer is, en zeker niet zelf verantwoordelijk is voor zijn situatie."

Zeven Oekraïense migranten werden via uitzendbureau Folga in de pluimvee, rozenteelt en wasserettes gedetacheerd, kregen maandenlang een deel van hun salaris niet uitbetaald en zaten vast in een complexe arbeidsconstructie. Dankzij een intensieve samenwerking met advocatenkantoor Stibbe konden we de groep juridisch goed ondersteunen. Dat leverde belangrijke resultaten op:

1. De cliënten hebben gezamenlijk ruim €13.000 nabetaaling ontvangen. Dit is een belangrijk succes voor deze mensen, maar het is ook belangrijke jurisprudentie.
2. Daarnaast laten we door deze zaak knelpunten zien. Nabetaaling is essentieel voor arbeidsmigranten in Nederland en hier moet eigenlijk de prioriteit liggen.
3. Ook maakt deze zaak duidelijk dat arbeidsmigranten steeds vaker werken in zeer complexe internationale constructies. We zien dan dat de verschillende betrokken partijen naar elkaar wijzen en de verantwoordelijkheid op elkaar afschuiven. Hierdoor wordt het steeds moeilijker uit te vinden waar je terecht kunt om je rechten op te eisen.

De resultaten van deze zaak zijn terug te lezen in [een interview met de Oekraïense arbeidsmigranten in het NRC](#). Dit was ook een mooie kans voor ons om het belang van nabetaaling te benadrukken bij verschillende beleidsmakers.

Nikolay Storshchuk, één van de benadeelden uit de Folga-casus, zegt dat hij in de vijf jaar die hij in Nederland werkt op meerdere manieren te maken heeft gehad met misstanden via verschillende werkgevers, zoals "discriminatie, geen arbeidscontract, onduidelijke communicatie, geen BSN-nummer, dakloosheid en een salaris wat gedeeltelijk of helemaal niet werd uitbetaald." En hoewel het in zijn geval wel gelukt is om uitzendbureau Folga met een gerechtelijk bevel te dwingen tot nabetaaling en zelfs een kleine schadevergoeding, betekent dit niet automatisch dat zij nu gestopt zijn met het uitbuiten van hun (nieuwe) werknemers. De Nederlandse Arbeidsinspectie (NLA) is een onderzoek gestart, maar zo'n proces duurt vaak jaren. In de tussentijd kan zo'n partij gewoon doorgaan.

"IK MOEST ECHT EEN AANTAL KEER HET GESPREK STOPPEN EN DUIDELIJK AANGEVEN DAT HIJ NIET DE DADER MAAR HET SLACHT-OFFER IS, EN ZEKER NIET ZELF VERANTWOORDELIJK IS VOOR ZIJN SITUATIE."

Dat maakt de 'overwinning' voor ons als FairWork ook ingewikkeld zegt Piro: "Omdat Folga alsnog besloten heeft over te gaan tot betaling, erkennen ze ook automatisch dat ze iets gedaan hebben wat niet hoort. Wij als FairWork willen dat betrokken partijen gestraft worden met meer dan alleen een boete. Want die kunnen ze makkelijk betalen en blijkt in de praktijk niet genoeg om uitbuiting te stoppen. Maar als de tegenpartij aangeeft over te gaan tot nabetaaling, zeggen we natuurlijk niet tegen onze cliënten dat ze dit niet mogen accepteren omdat het belangrijker is voor het 'grotere plaatje' dat zo'n zaak voor de rechter komt. Dit is soms lastig."

HET LOONT GENOEG NIET OM TE MELDEN

Bovenstaand voorbeeld illustreert goed dat met de huidige wetgeving misstanden niet voldoende worden aangepakt. FairWork biedt cliëntbegeleiding als zij een melding van misstanden bij de arbeidsinspectie willen doen. Helaas zien we ook dat een client die met één been op straat staat, helemaal niet in staat is een melding te doen; die heeft andere dingen aan zijn hoofd. Ook is het belangrijk dat melden wat oplevert. Dit laatste is vaak niet het geval of onduidelijk, waardoor het überhaupt niet loont om te melden. Waarom zou je de moeite nemen en naar buiten treden als de uitkomst onduidelijk of zelfs risicovol is?

NABETALING IS ESSENTIEEL

Nabetaaling van achterstallig loon is belangrijk en ondanks wat bovenstaand voorbeeld doet vermoeden, in de praktijk vaak geen haalbare kaart. Laagdrempelige juridische hulp is niet makkelijk te vinden en bewijs van gewerkte uren moet komen van de uitzendkracht, en dat is vaak lastig. FairWork heeft met enige regelmaat contact met uitzendbureaus waar dat mogelijk is. Dit is vaak behulpzaam en zorgt ervoor dat klachten sneller opgelost worden. Uiteraard zien we liever dat wij hier als tussenschakel niet nodig zijn.

"EEN CLIENT DIE MET ÉÉN BEEN OP STRAAT STAAT, IS NIET IN STAAT EEN MELDING TE DOEN; DIE HEEFT ANDERE DINGEN AAN ZIJN HOOFD."

Ondanks de turbulente tijd gaat het met cliënt Nikolay nu goed. Hij werkt sinds twee jaar in een kas voor een eerlijke werkgever en een fijn team: "Het leven is op alle vlakken beter geworden; ik heb nu werk, woonruimte en een stabiel ritme. Ik voel me nu een echte Europeaan met gelijke rechten en kansen. Ik kan me financieel dingen veroorloven die eerst buiten bereik lagen en hoop uiteindelijk een baan te vinden die écht bij me past en op korte termijn een huis te kopen."

VOORUITBLIK KOMENDE JAAR

Vanaf 2024 werken we met een programma Aanpak uitbuiting bij uitzendbureaus. Dit gaat ons helpen om te focussen op de specifieke knelpunten binnen deze sector, zoals (schijn) constructies. Door hier aandacht voor te vragen en door met de juiste partijen aan tafel te zitten, hopen we concrete verbeteringen te zien in 2024 en de daaropvolgende jaren.

DE AANPAK VAN UITBUITING ACHTER DE VOORDEUR

Arbeidsmigranten die ‘achter de voordeur’ werken kunnen te maken krijgen met één van de meest verborgen vormen van moderne slavernij. Slachtoffers hebben vaak moeite om te ontsnappen, omdat ze onder hetzelfde dak wonen als hun uitbouter. Daarnaast zijn ze vaak terughoudend met hulp zoeken, uit angst voor uitzetting naar hun land van herkomst. We zetten ons al jaren in om de geïsoleerde doelgroep achter de voordeur te bereiken, een stem te geven en te ondersteunen en dat blijven we doen.

We zagen in 2023 signalen van mensenhandel, waaronder afhankelijkheid, aantasting van lichamelijke integriteit, zeer slechte werkomstandigheden en gebrek aan ontsnappingsmogelijkheden bij au pairs, huishoudelijk werkers en zorgverleners aan huis. 21 cliënten die werken achter de voordeur zochten hulp bij FairWork, 20 vrouwen en één man. In de meeste gevallen was er sprake van klachten over (zeer) slechte werkomstandigheden in combinatie met geen of te weinig loon. Bij 58,8% van deze cliënten werden duidelijke signalen van mensenhandel/arbeidsuitbuiting vastgesteld. Hierbij was er sprake van een zekere mate van dwang. Een uitzonderlijk hoog percentage. Dat illustreert de kwetsbaarheid van deze groep.

INFORMELE ZORGCONSTRUCTIES

De urgentie van aandacht voor uitbuiting achter de voordeur groeit. Nederland vergrijsst snel en er is nu al een tekort aan zorgpersoneel. Er wordt steeds meer gebruik gemaakt van [tijdelijke arbeidskrachten uit andere landen](#),

met de nodige risico's van dien. Wij zien steeds meer cliënten die te maken hebben met mogelijke uitbuiting binnen informele zorgconstructies achter de voordeur. Het gaat om zorgverlening via PGB-budgetten, mantelzorg en 24-uurszorg door inwonende au pairs en huishoudelijk werkers.

“ZIJN DOCHTER LIET ME NIET ALLEEN NON-STOP WERKEN, ZE BEHANDELDE ME OOK ERG SLECHT EN WAS HEEL ARROGANT.”

Een voorbeeld van zo'n cliënt die vastzat in een informele zorgconstructie is Zaenal, een werker zonder papieren uit Surabaya, Indonesië: *“Ik moest altijd beschikbaar zijn voor de wensen van ‘opa’ en drie dagen per week werkte ik ook nog als schoonmaker in het gigantische huis van zijn dochter. Op die dagen moest ik daarna alsnog aan de gang in het huis van opa en was ik vaak pas rond 01:00 uur 's nachts klaar. Zijn dochter liet me niet alleen non-stop werken, ze behandelde me ook erg slecht en was heel arrogant. Een hele andere kant dan de lieve vrouw die ze leek te zijn, toen ze me vroeg om voor haar vader te zorgen.”*

Zeanal ging aan de slag als oppas voor een 82-jarige ‘opa’ en werd twee jaar lang uitgebuit. Hij werkte 7 dagen per week non-stop van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat en had soms niet eens tijd om zelf te eten. Daarnaast kreeg hij regelmatig te laat of slechts deels uitbetaald en moest alles doen wat er van hem gevraagd werd.

In december 2023 organiseerde FairWork een [expertmeeting over uitbuiting 'achter de voordeur'](#), met extra aandacht voor mensen zoals Zaenal. Zestien experts kwamen samen en bespraken signalen en risicofactoren. Deze bijeenkomst leverde actiepunten op voor de positieverbetering van deze kwetsbare groep. Het komende jaar pakken we daarop door. Om uitbuiting achter de voordeur écht aan te kunnen pakken vinden we het ook belangrijk om professionals te trainen die mogelijk in contact komen met slachtoffers van mensenhandel, zodat ze in staat zijn om signalen te herkennen. Daarnaast streven we ernaar dat zij weten hoe ze hierover in gesprek kunnen gaan en op de hoogte zijn van beschikbare hulplijnen voor doorverwijzing.

PODCAST SERIE UITGEWRONGEN

We vinden het belangrijk om mensen die uitgebuit worden achter de voordeur een gezicht te geven. Daarom lanceerde FairWork samen met journalisten Wiebe de Jong en Jessica Maas [de driedelige podcast 'Uitgewrongen'](#). De podcast belicht verhalen van

slachtoffers en komt voort uit eerdere projecten zoals 'Samen Sterker' (gefinancierd door het Oranjerfonds) en internationaal actieonderzoek onder de vlag van de Global Alliance Against Trafficking in Women (GAATW),

In dit drieluik luisteren we onder andere naar [de Indonesische Nur](#), die vertelt hoe ze werd uitgebuit, aangerand en een aantal keer op de vlucht moest voor een werkgever. Ook [de Filipijnse Karen](#) vertelt haar verhaal. Zij zat als huishoudster van een ambassadeur vast in het Hilton hotel in Den Haag. Naar buiten gaan mocht ze niet, ze werkte zeventien uur per dag, zeven dagen per week. Zaenal laat zich ook horen in de podcast.

Experts, waaronder de nationaal rapporteur mensenhandel, migratie-onderzoekers en collega's van FairWork, geven context aan deze verhalen. Deelname aan de podcast was voor Nur, Karen en Zaenal onderdeel van een grotere strijd. Nur, voorzitter van de Domestic Workers Union en één van de coördinatoren van IMWU (International Migrant Workers Union) zet zich in voor de rechten van ongedocumenteerde werkers in Nederland. Karen zet zich nu in als vrijwillig cultureel mediator bij FairWork om recht te halen voor andere mensen die worden uitgebuit. Zaenals verhaal is naar aanleiding van de podcast [in het Algemeen Dagblad verschenen](#).

GROOT BEREIK

De podcast 'Uitgewrongen' werd door partnerorganisaties breed gedeeld en in het [radioprogramma De Nieuws BV uitgelicht](#). En veelvuldig beluisterd op Springcast, Spotify, Google Podcast, Rephonic, Online Radio, Radionet, Podcast24, Castbox, podcasturi, Podm8, Podtail en Listn Notes. Daarnaast stonden we in de iTunes- en Spotify-charts vanaf 10 september 2023 op nummer 1 in de lijst van beste Non-profit podcasts en op nummer 7 in de lijst beste Economie podcasts. Ook veroverde we een tiende plek in de Nederlandse Business Apple podcast-charts.

“HET DELEN VAN ZIJN VERHAAL BRACHT HEM OOK EEN STUKJE HELING. ALSOF ER EEN LAST VAN ZIJN SCHOUDERS WAS GEVALLEN.”

WERKERS ACHTER DE VOORDEUR KRIJGEN EEN 'GEZICHT'

De ondersteuning van Zaenal illustreert het succes van onze nieuwe strategie. Door zijn deelname aan een participatief project en de media-aandacht die daaruit voortkwam, krijgen werkers achter de voordeur een gezicht. Zijn verhaal kwam terug in lobbygesprekken om te laten zien wat er nodig is voor ongedocumenteerde werkers om misstanden veilig te melden.

Desondanks was Wati Darwisya - 'social worker' en coördinator van het Indonesische team van FairWork, toch wat huiverig dat hij zo dapper zijn verhaal deed: "Hoewel ik het heel moedig vond dat hij zijn identiteit met foto en al durfde te delen met de wereld, was ik toch wat nerveus

voor de impact die dit op hem en zijn verblijf in Nederland kon hebben. Als dat was misgegaan had ik me toch verantwoordelijk gevoeld. Maar toen ik hem sprak na zijn interview in de podcast, zag ik heel duidelijk dat het delen van zijn verhaal hem ook een stukje heling bracht. Alsof er een last van zijn schouders was gevallen.”

Zaenal kreeg eerst bescherming en heeft inmiddels een tijdelijke verblijfsvergunning. Zijn voormalige werkgever wordt onderzocht door de NLA. Hij geeft zelf aan dat hij zich erg veilig en gehoord voelt in het contact met FairWork, bijvoorbeeld omdat hij wordt bijgestaan door landgenoten en in zijn eigen taal: "Ik voel me veilig en beschermd en nog belangrijker, ik heb een plek waar ik mijn verhaal kan doen. Ik heb niemand in Nederland, dus ik voel me erg opgelucht dat ik nu bescherming heb gekregen. Ik voel me ook dapperder en durf voor mezelf op te komen.”

EERLIJK INKOMEN EN VEILIGE MELDPROCEDURES

We zetten ons al jaren in om de geïsoleerde doelgroep achter de voordeur te bereiken, een stem te geven en te ondersteunen en dat blijven we doen. Ons pleidooi richt zich op de erkenning van huishoudelijk en zorgwerk als essentiële banen, waar arbeidsrecht gehandhaafd moet worden. FairWork wil dat werkenden achter de voordeur een eerlijk inkomen ontvangen en kunnen rekenen op bescherming en hulp als ze aangifte willen doen van uitbuiting. Daarom wijzen we de autoriteiten op het belang van het inrichten van veilige meldprocedures. Zonder geschikte voorwaarden en passende bescherming blijft uitbuiting een risico.

VOORUITBLIK KOMENDE JAAR

Vanaf 2024 werken we officieel met het nieuwe programma: Aanpak van arbeidsuitbuiting achter de voordeur. Dit gaat ons helpen te focussen op de specifieke knelpunten binnen deze sector. Het voornaamste doel is om de problemen rondom arbeidsuitbuiting achter de voordeur zichtbaar te maken bij en erkend te krijgen door, autoriteiten en bondgenoten. Door hier aandacht voor te vragen en door met de juiste partijen aan tafel te zitten, hopen we concrete verbeteringen te zien in 2024 en de jaren erna.

UITGEWRONGEN

DE AANPAK VAN UITBUITING VAN ONGEDOCUMENTEERDEN

Ongedocumenteerde arbeidsmigranten in Nederland hebben geen recht op verblijf en mogen niet officieel in dienst zijn van een bedrijf. Ze zijn daarom aangewezen op de informele, ook wel zwarte, arbeidsmarkt. Daardoor werken ze vaak onder slechte omstandigheden en onder het minimumloon. FairWork zet zich al jaren in voor deze doelgroep. We willen dat de arbeidsrechten die op papier bestaan, ook in de praktijk hun uitwerking hebben.

Ongedocumenteerde migranten wonen en werken vooral in de grote steden van Nederland. Zij werken in de bouw, de horeca of de schoonmaak; belangrijke sectoren waar veel Nederlanders graag gebruik van maken. Soms hebben zij schulden af te betalen, hoge woonlasten, of een familie in hun thuisland te onderhouden, dus het geld hebben ze hard nodig.

Vorig jaar ondersteunden onze cliëntbegeleiders 77 werkers die ongedocumenteerd in Nederland verbleven. Deze vrouwen en mannen kwamen vooral naar FairWork omdat hun salaris niet of niet volledig was betaald (35). Van de ongedocumenteerde cliënten was er in tenminste 48 gevallen (62%) sprake van signalen van mensenhandel. Zij waren dus mogelijk slachtoffer van uitbuiting in de strafrechtelijke zin. Reden te meer om ons de komende jaren nog intensiever in te zetten voor verbeteringen voor deze groep.

FAIRWORK GEEFT 'VERTROUWEN EN HOOP'

Net als alle werknemers hebben ook ongedocumenteerde werkers arbeidsrechten, maar het is vaak moeilijk om die op te eisen. De discussie aangaan met hun werkgever of een klacht indienen bij de autoriteiten doen de meesten liever niet. Ze willen geen risico's lopen en zonder contract je rechten opeisen valt niet mee. Velen blijven liever in de schaduw van onze samenleving doorwerken. Dit weten werkgevers met slechte bedoelingen ook, daarom komt arbeidsuitbuiting helaas relatief veel voor onder deze groep.

"VOORHEEN LEEFDE IK ZO ONOPVALLEND MOGELIJK, ALS EEN NIEMAND, EEN SCHADUW."

Hoe zwaar het is om jezelf als ongedocumenteerde staande te houden in de samenleving blijkt ook uit ons gesprek met João* één van de ongedocumenteerde werkers die we in 2023 bijstonden. Hij zegt hierover het volgende: "Ik dacht dat ik geen rechten had omdat ik illegaal in Nederland verblijf. Samen met een collega die ook problemen had, ben ik naar FairWork gegaan. Ondanks mijn angst voor alle instellingen en de politie, voor iedereen eigenlijk,

besloot ik toch om het te doen. En dat was een geweldige beslissing. Al meteen na de eerste ontmoeting voelde ik veel opluchting en werd mijn angst omgezet in vertrouwen en hoop.

Omdat ik in dit gesprek uitleg kreeg over mijn rechten is er iets substantieels veranderd in mij. Voorheen leefde ik zo onopvallend mogelijk, als een niemand, een schaduw. Maar nu ik me bewust ben van mijn rechten voel ik me weer al een compleet persoon en durf ik voor mezelf op te komen als ik door een werkgever bedreigd wordt. Mijn droom is om in Nederland te blijven, ik wil graag mijn papieren halen en Engels en Nederlands leren."

*JOÃO IS NIET ZIJN ECHTE NAAM

João woont sinds 2020 ongedocumenteerd in Nederland, maar met hard werken in de informele sector lukt het hem om rond te komen. In mei 2023 gaat hij op aanraden van een vriend werken voor een bouwbedrijf. Hij werkt in Amsterdam, Amstelveen en Purmerend. Hij zou €20,- per uur verdienen. Een collega stuurt namens João de facturen naar de werkgever. Enkele weken gaat het goed, maar daarna betaalt zijn werkgever niet meer. Zonder uitleg wordt zijn telefoonnummer geblokkeerd. João heeft nog ruim 4000 euro tegoed. Op verzoek van João schrijft onze juridische adviseur Rosa een brief die hij overhandigt aan zijn werkgever. We leggen hem daarin uit dat alle werknemers recht op betaling hebben, ook als zij ongedocumenteerd zijn, en vragen hem João zijn beloofde loon te betalen. De werkgever betaalt uiteindelijk uit.

Het verhaal van João en onze andere succesverhalen laten zien dat het ondanks de moeilijkheid om je rechten op te eisen, dit met behulp van FairWork in 2023 gelukkig bij een heel aantal ongedocumenteerden wél lukt.

“VEEL ONGEDOCUMENTEERDEN LEVEN VAN DAG TOT DAG EN ZIJN VOLLEDIG AFHANKELIJK VAN HUN WERKGEVER.”

Desondanks zegt Andy Owen – social worker en coördinator van het Portugese, Afrikaanse en Arabische team bij FairWork – dat er toch nog veel ruimte is voor verbetering: “Veel ongedocumenteerden willen geen melding maken bij de Nederlandse Arbeidsinspectie omdat ze zich onveilig voelen en het nut er niet van inzien, maar ze willen wel hun geld. Ze leven van dag tot dag en voelen zich volledig afhankelijk van de werkgever. We horen zelfs gevallen waarbij een werkgever niet het loon wil betalen waar ze recht op hebben, en werknemers dan maar proberen te schikken. Ze laten hun werkgever beslissen welk bedrag ze dan wel willen geven, zodat ze in ieder geval iets krijgen en niet op straat terecht komen.”

FairWork benadrukt daarom dat het melden van misstanden bij de autoriteiten zo min mogelijk risico’s moet opleveren, zodat de drempel om problemen aan te kaarten lager wordt en uitbuiters aangepakt worden. Dat is nu nog niet altijd het geval.

HOE HELPT FAIRWORK NOG MEER

Binnen ons programma Aanpak van Uitbuiting Ongedocumenteerden, dat in 2023 uitgedacht is, geven we mensen zoals João de kans om veilig, kosteloos en in hun eigen taal hierover te praten. Samen bespreken we de opties die er wél zijn. Soms lukt het een cliënt dus inderdaad om na een gesprek met ons, zelf zijn werkgever aan te spreken en loon terug te krijgen. En soms durft iemand met onze begeleiding een uitbuitingssituatie bij de arbeidsinspectie te melden. Of we koppelen iemand aan een goede advocaat.

WIJ GEVEN CLIËNTEN EEN STEM

Begin 2023 hebben we ook ongedocumenteerde cliënten begeleid om op belangrijke momenten hun stem laten horen, zo voorkomen we dat er alleen óver hen gepraat wordt. Dat doen we zodat beleidsmakers de belangen van deze groep meenemen. Slachtoffers van

arbeidsuitbuiting krijgen zo een gezicht en kunnen zelf meepraten.

Zo brachten we cliënten Hassan, Pedro en Jennifer in contact met de beleidsmakers van het Ministerie van Justitie en Veiligheid, die het programma Samen Tegen Mensenhandel vormgeven. Als ervaringsdeskundigen [deelden zij hun ervaring en hun mening over de nieuwe mensenhandelwet](#). Zij pleitten ervoor dat de nieuwe wet zorgt voor duidelijkheid over bescherming, effectieve nabetaling en gerechtigheid voor slachtoffers en benadeelden. De herziening van de huidige mensenhandelwet artikel 273f Sr. heeft als doel arbeidsuitbuiting beter aan te pakken. Meldingen over misstanden van benadeelden zijn daarbij essentieel.

FAIRWORK SLAAT HANDEN INEEN MET RODE KRUIS

Helaas ligt de drempel om erkend te worden als slachtoffer van arbeidsuitbuiting in Nederland erg hoog. Niet alle ongedocumenteerde slachtoffers van arbeidsuitbuiting komen in beschermde opvang terecht. Hierdoor vallen veel benadeelden tussen wal en schip: zij worden niet erkend als slachtoffer met slachtofferrechten, maar krijgen ook geen hulp bij

het realiseren van hun arbeidsrechten. In een gezamenlijk trainingsproject met het Rode Kruis hoorden we vaak van hulpverleners dat ze ongedocumenteerde slachtoffers niet melden, omdat er weinig perspectief op hulp is.

Samen met het Rode Kruis verkenden we in 2023 daarom de mogelijkheden voor alternatieven. In een pilotproject kan het Rode Kruis deze groep, die geen erkenning krijgt via het reguliere systeem, nu opvangen en ondersteunen. FairWork heeft na de verkenning al enkele cliënten aangedragen.

VOORUITBLIK KOMENDE JAAR

Vanaf 2024 werken we met het nieuwe programma Aanpak uitbuiting van Ongedocumenteerden. Dit gaat ons helpen te focussen op de specifieke knelpunten voor deze doelgroep. We leggen de nadruk op het ontstaan van veilige en toegankelijke procedures voor ongedocumenteerde arbeidsmigranten om hun onbetaalde loon te vorderen. Door hier aandacht voor te vragen en door met de juiste partijen aan tafel te zitten, hopen we op dit vlak concrete verbeteringen te zien in 2024 en de jaren erna.

DE AANPAK VAN UITBUITING DOOR DE FAIRWORK ACADEMIE

In onze voortdurende strijd tegen mensenhandel en uitbuiting speelt de FairWork Academie een onmisbare rol. Ons doel is duidelijk: we willen dat deelnemers de kennis die ze tijdens onze trainingen opdoen, direct kunnen toepassen in hun dagelijkse werk. Daarom leggen we bij FairWork de nadruk op praktijkgerichte trainingen waarin oefening centraal staat. Dat deden we ook tijdens de 96 trainingen die we gaven in 2023.

Om uitbuiting écht aan te pakken is samenwerken met andere instanties essentieel, zo bereiken we veel meer mensen die mogelijk kwetsbaar zijn voor uitbuiting. In 2023 gaf de FairWork Academie 69 externe en 27 interne trainingen. In totaal werden er bijvoorbeeld 14 groepen gemeentelijke aandachtsfunctionarissen getraind. Daarnaast waren er 12 trainingen voor toezichthouders en 3 trainingen voor Burgerzaken. We traiden ook 53 mensen die direct met Oekraïense ontheemden werken, zodat ze signalen van arbeidsuitbuiting beter herkennen en de juiste informatie verstrekken. Zo voorkomen we waar mogelijk dat mensen in uitbuitingssituaties belanden.

We hebben veel geïnvesteerd in de signaleringscultuur van Groningen-Stad en provincie Gelderland. Lokale zorgcoördinatoren leerden in een train-de-trainer training hoe zij met een sterke workshop gedragsverandering kunnen stimuleren bij signaleerders. Denk aan anders kijken, signalen oppikken, vragen stellen en handelen. Deze training stond al lang op onze wishlist en konden we dit jaar aanbieden.

TOOLKIT VOOR MEDISCHE PROFESSIONALS

Slachtoffers van mensenhandel melden zich zelden uit zichzelf bij autoriteiten of hulpverlening, maar hebben wel vaak medische klachten. Huisartspraktijken, eerste hulp en bijvoorbeeld GGD-medewerkers spelen dus een belangrijke rol in de signalering. Daarom lanceren we in 2023 een [gratis te downloaden](#) Toolkit voor medische professionals. De Toolkit bevat praktijkvoorbeelden, signalenlijsten, een overzicht met 'veilige vragen' en geeft aan hoe je kunt doorverwijzen.

FAIRWORK TRAIT VEILIG THUIS

Een ander recent hoogtepunt voor de FairWork Academie is de nieuwe signaleringstraining voor alle medewerkers van Veilig Thuis in Nederland. Veilig Thuis is een belangrijke instantie voor het melden en signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling. Signalen van mensenhandel maakten helaas nog geen deel uit van hun basistraining en zaten daardoor vaak niet top of mind. We zijn daarom trots dat alle nieuwe medewerkers vanaf nu de signaleringstraining aangeboden krijgen in hun basisopleiding.

De training behandelt signalen van verschillende vormen van mensenhandel, dus seksuele uitbuiting, criminele uitbuiting én arbeidsuitbuiting. We leren medewerkers van Veilig Thuis om verder te kijken dan de tot nu toe gebruikelijke indicatoren, om door te vragen en om signalen van uitbuiting te identificeren in situaties waarin dit misschien niet gelijk voor de hand ligt. Een melding van partnergeweld kan bijvoorbeeld signalen van arbeidsuitbuiting bevatten als blijkt dat een vrouw niet naar buiten mag en als huisslaaf wordt ingezet.

**"MET DE TOOLS VANUIT
DE TRAINING BEN IK
MEER EN SNELLER GAAN
SIGNALEREN."**

Het succes van de samenwerking zien we terug in een recente zaak van Veilig Thuis. Een melding van school over een tienjarige jongen, leidde uiteindelijk tot de ontdekking dat zijn moeder slachtoffer is van arbeidsuitbuiting.

In 2023 komt er een melding binnen bij Veilig Thuis over een jongen van 10 jaar die alleen naar school komt, regelmatig niet heeft ontbeten en vermoeid oogt. Dit zijn signalen die in eerste instantie mogelijk geïnterpreteerd worden als kinderverwaarlozing. Echter, door de training van de FairWork Academie zijn medewerkers van Veilig Thuis getraind om breder te kijken en ook signalen van arbeidsuitbuiting te herkennen. In dit geval viel het op dat de moeder van de jongen lange dagen moest werken en moeilijk te bereiken was.

BEPROEFDE TRAIN-DE-TRAINER AANPAK

Veilig Thuis is getraind middels onze 'train-de-trainer' aanpak. Hierdoor kunnen medewerkers zelf verder met de opgedane kennis en onze methode onderwijzen binnen de 26 afdelingen. Zo ontstaat er een gestructureerde aanpak van signalering. Dit is een mooi voorbeeld van hoe een relatief klein project bijdraagt aan een effectieve aanpak van mensenhandel. Bovendien is dit een belangrijk resultaat voor de uitbreiding van ons netwerk, omdat we nu contact hebben met alle 26 regio's.

Het resultaat van onze trainingen wordt ook weerspiegeld in de woorden van Jennifer Burgers van Veilig Thuis, die zegt: *“Waar mensenhandel eerst nog een vaag begrip was, werd het begrip na de training steeds concreter.*

Door scherper in beeld te hebben wat de signalen zijn, kwam ik erachter dat er in meer casussen sprake van is dan in eerste instantie gedacht. Met de tools vanuit de training ben ik meer en sneller gaan signaleren.”

EXPERIENCE ROOMS

Handelsmerk van de FairWork Academie zijn speelse werkvormen. In 2023 zijn daarom de *experience rooms* voor zowel toezichthouders als Burgerzaken van gemeenten aangescherpt. Deelnemers oefenen in deze werkvorm de vijf signaleringsstappen: van eerste onderbuikgevoel, via doorvragen en overleg tot het doen van een melding. We geven puzzelstukjes van mogelijke uitbuitingssituaties, denk aan zaken als een gevonden damestasje met briefjes, een gesprek met een bezorgde buurvrouw (trainingsacteur) en gericht intercollegiaal overleg. Spelenderwijs oefenen deelnemers zo hun signaleringsvaardigheden en bespreken ze de dilemma's op het gebied van hun interne werkwijze. Hierop ontvangen wij veel enthousiaste feedback.

SIGNALLEN ZOEKPLAAT

Nieuw in 2023 is ook de signalenzoekplaat. In deze zoekplaat zitten twaalf signalen van mensenhandel verstoppt. Het doel is het herkennen van signalen in spelvorm, om zo de link met uitbuiting te leggen. Deelnemers krijgen op die manier een actieve en nieuwsgierige houding tegenover signalen.

Bovendien is het een goed startpunt voor een gesprek over uitbuiting en de rol die mensen zelf pakken door te signaleren.

De zoekplaat is eenvoudig in te zetten, zonder veel voorkennis en online gratis beschikbaar voor professionals die collega's willen trainen of mobiliseren, bijvoorbeeld een aandachtsfunctionaris mensenhandel, zorgcoördinator of ketenregisseur.

“AL BIJ DE BUSHALTE KON IK DE TRAINING OVER UITBUITING TOEPASSEN.”

WAT DEED DE FAIRWORK ACADEMIE NOG MEER

Naast onze inspanningen bij Veilig Thuis heeft de FairWork Academie in 2023 ook andere maatschappelijke organisaties getraind, zoals migrantenzelforganisaties, steunorganisaties voor daklozen, Dokters van de Wereld en het Juridisch Loket.

Deze trainingen vergroten kennis en vormen de basis voor gezamenlijke aanpak van uitbuiting en outreach naar kwetsbare groepen. Zo getuigt een medewerker van Recogin, The Representative Council of Ghanaian Organizations in the Netherlands: *“Al bij de bushalte kon ik de training over uitbuiting toepassen: een man die overduidelijk ziek was, vertelde me dat hij van zijn baas toch moest komen werken, in plaats van naar de dokter gaan. Ik kon hem vertellen dat iedereen die in Nederland werkt zich mag ziekmelden, dat dat een basisrecht is. En ik kon verdere ondersteuning aanbieden bij problemen met zijn baas.”*

Met ons trainingsprogramma vergroten we de kennis van professionals en zorgen we ervoor dat ze mensenhandel in hun werkpraktijk weten te signaleren.

VOORUITBLIK 2024

Mensenhandel is onderdeel van de KNMG-meldcode. In 2024 komt onder andere een door FairWork ontwikkelde e-learning voor artsen beschikbaar. De FairWork Academie blijft zich ook inzetten met het ontwikkelde trainingsmateriaal om nog meer impact maken. Zo hopen we bij te dragen aan een effectieve aanpak van mensenhandel en arbeidsuitbuiting.

LOBBY, (MEDIA) SAMENWERKINGEN EN ONDERZOEK

Wij delen verhalen over moderne slavernij in Nederland om slachtoffers zichtbaar te maken in de samenleving. Ook verspreiden we inhoudelijke bevindingen, aanbevelingen en knelpunten, gericht richting politici, of breder via (sociale) media. Dit is belangrijk om beleid te verbeteren en voor onze eigen profilering. In 2023 heeft FairWork zich daarom wederom actief ingezet op het gebied van lobby en zijn we verschillende samenwerkingen met media, partners en onderzoekers aangegaan.

Samenwerken met andere organisaties uit het veld is belangrijk en hard nodig. Zowel voor de praktische cliëntondersteuning, als voor het verbeteren van beleid. Andere organisaties signaleren mogelijk ook uitbuiting en kunnen cliënten met ons in contact brengen. Wij delen op onze beurt kennis of organiseren samen een voorlichting of spreekuur. Wij richten ons op hulp bij arbeidsuitbuiting, zij op andere noden. Ook pleiten we samen met anderen krachtiger voor structurele verbeteringen in de aanpak van arbeidsuitbuiting in Nederland.

SAMENWERKINGEN MET NEDERLANDSE PARTNERORGANISATIES

FairWork is lid van het Strategisch Overleg Mensenhandel (SOM). In het SOM zitten organisaties die zich op verschillende manieren inzetten voor de slachtoffers van mensenhandel. Samen kaarten we de belangen van de slachtoffers aan en delen we kennis en ervaringen. In 2023 maakten we ons samen hard voor een [Actieprogramma Samen Tegen Mensenhandel](#), met aandacht voor slachtoffers.

DIRECT

Daarnaast werken we met organisaties samen aan verbeteringen op specifieke thema's. Het afgelopen jaar heeft FairWork, mede dankzij financiering vanuit het ministerie van Justitie en Veiligheid (DG Oek), bijvoorbeeld haar initiatieven voor Oekraïense ontheemden uitgebouwd. Samen met partnerorganisaties als Vluchtelingenwerk Nederland, gemeentelijke opvanglocaties, het Rode Kruis, het Oekraïne Huis Rotterdam, organiseerden we online en face-to-face activiteiten. Hierbij leerden Oekraïense ontheemden in hun eigen taal over hun rechten, rode vlaggen bij het zoeken naar werk en waar ze hulp kunnen krijgen bij uitbuiting. We trainden ook de helpdesk van onze partner Opora, waar

Oekraïense ontheemden terecht kunnen met meer algemene juridische vragen over werk en contracten.

PARTNER IN EUROPEES PROJECT DIRECT

In 2023 ging ook het door de Europese Commissie gefinancierde project DIRECT van start. DIRECT staat voor Develop Coordination with MigRants to Enhance inclusion and Trafficked persons. FairWork werkt hierin samen met partnerorganisaties uit Italië, Griekenland, Spanje en Duitsland om mensenhandel te bestrijden en de positie van slachtoffers van arbeidsuitbuiting te versterken. Want mensenhandel stopt immers niet aan de grens.

In Nederland bundelen we krachten met het Rode Kruis Nederland en de lokale migrantzelforganisaties IMWU, FILMIS, Recogin en ASKV. Samen ontwikkelden we trainingen om mensenhandel te herkennen. Die worden in 2024 uitgerold. We werken het komende jaar ook samen aan een bewustwordingscampagne, gericht op ongedocumenteerde mensen.

PARTNER IN ONDERZOEKSPROJECTEN

Het afgelopen jaar startten we ook als [partner in het onderzoeksproject I-Claim](#). Het onderzoek brengt de werk- en leefomstandigheden van ongedocumenteerden in kaart. We richten ons daarbij vooral op mensen die werken in de delivery en schoonmaak in de regio Utrecht. Onderzoek naar beleid dat ongedocumenteerden aangaat is hard nodig. Het geeft ons beter inzicht in hoe wetten en regels nu, in het verleden en in de toekomst de positie van ongedocumenteerden beïnvloeden, en hoe deze doelgroep hier zelf mee omgaat.

Verder werkten we samen met onderzoeksstudenten. Eind september organiseerden we [een presentatie van recente onderzoeken](#) en praatten we door met een breed gezelschap van NGO-medewerkers, ambtenaren en wetenschappers.

LOBBYSUCCESSEN IN 2023

Wetgeving en beleid verandert constant, zowel op nationaal als Europees niveau, en dat heeft gevolgen voor arbeidsmigranten, ook als zij ongedocumenteerd zijn. Denk aan wetten en regels over wie er wel en niet een vergunning kan krijgen om in Nederland te werken. Wanneer vergund werken moeilijk is, of wanneer werknemers alleen mogen blijven

als zij bij eenzelfde werkgever blijven werken, kan dit zorgen voor uitbuiting én voor meer ongedocumenteerd verblijf. Daarom is FairWork ook in 2023 weer druk bezig geweest met lobby.

Rechtvaardige herziening Single Permit Directive

FairWork lobbyde met succes voor belangrijke wijzigingen in het migratie- en arbeidsmarkt-beleid, zoals een rechtvaardige herziening van de Single Permit Directive. Dat deden we samen met een netwerk van organisaties (PICUM). De Single Permit Directive, ook wel bekend als de Europese Richtlijn 2011/98/EU, biedt één gecombineerde vergunning voor zowel verblijf als werk in een EU-lidstaat. Hierdoor wordt het administratieve proces vereenvoudigd voor zowel de werknemer als de werkgever. Dankzij gezamenlijke lobby is er in de herziening rekening gehouden met de rechten van werknemers waardoor het risico op uitbuiting afneemt.

Positieve aanpassingen nieuwe mensenhandelwet

Ook pleitten we actief voor de rechten van slachtoffers in de nieuwe mensenhandelwet, die naar verwachting in 2024 van kracht gaat. De herziening van deze wet heeft als belangrijk doel het beter aanpakken van

arbeidsuitbuiting. Het is belangrijk dat de drempel om te vervolgen voor arbeidsuitbuiting omlaaggaat. Daarbij moet wel rekening gehouden worden met de slachtoffers. Zij hebben bescherming nodig en willen gerechtigheid. Als we hun belangen niet meenemen brengt de lagere drempel in de praktijk niet veel verandering teweeg.

Nieuw toelatingsstelsel voor uitzendbureaus

Er is door FairWork tevens jarenlang gelobbyd voor strengere eisen aan uitzendbureaus. Je begrijpt ons enthousiasme toen in 2023 duidelijk werd dat er een toelatingsstelsel voor uitzendbureaus komt! Het is helaas nog wel even wachten op deze wet, want die geldt op z'n vroegst vanaf januari 2026. We hopen dat het nieuwe stelsel écht de verbetering gaat geven die zo hard nodig is, want we zien regelmatig nieuwe (schijn)constructies opkomen, waarmee regels omzeild worden en waarvan arbeidsmigranten de dupe zijn. Daarnaast blijft de afhankelijkheid van arbeidsmigranten in flexibele arbeidscontracten groot, zolang zij via een uitzendconstructie werken. Totdat het toelatingsstelsel er is, vrezen we dat nog veel uitzendkrachten gedupeerd worden en dat FairWork ook de komende jaren nog veel klachten ontvangt.

Beleidsbeïnvloeding

Tot slot speelde FairWork een actieve rol in het beïnvloeden van beleid via reacties op regeringsvoorstellen. Deze betrokkenheid bij het publieke debat versterkte de positie van FairWork als een autoriteit op dit gebied en verduidelijkte onze wens voor substantiële verandering op beleidsniveau, vanuit het perspectief van de arbeidsmigrant. Zo hebben we bijvoorbeeld input geleverd vanuit slachtofferperspectief aan de modernisering van het mensenhandelartikel in het strafrecht.

FAIRWORK IN DE MEDIA

In 2023 boekte FairWork aanzienlijke successen met een reeks opvallende verschijningen in de media. Een van de belangrijkste momenten was op 22 maart, toen FairWork in het openingsitem van het NOS-journaal werd geïnterviewd over de zorgwekkende situatie van Oekraïense ontheemden die worden uitgebuit. Dit leidde tot uitgebreide analyses in grote dagbladen met aandacht voor verschillende aspecten van arbeidsuitbuiting. Bijvoorbeeld in het AD en de Volkskrant. De pr-waarde van deze media-aandacht werd geschat op een indrukwekkende 389.087 euro, met een potentieel bereik van 2.500.000 mensen.

Het NRC publiceerde in navolging van het NOS ook een artikel over de misstanden rondom Oekraïense vluchtelingen en besteedde aandacht aan Roemeense arbeidsmigranten in de vleesindustrie, terwijl het tv-programma Pointer een diepgaande uitzending maakte over de behandeling van arbeidsmigranten als wegwerpproduct.

Al deze media-aandacht betekende overigens niet alleen meer bewustzijn rondom uitbuiting, maar was ook een springplank voor nieuwe samenwerkingen. Bijvoorbeeld met organisaties die vergelijkbare verhalen herkenden en contact opnamen met FairWork voor training en voorlichting van hun personeel. Onze expertise werd ook gevraagd in een uitzending van radio 1, waar we ruimte kregen om een reactie te geven op de wet die slechte behandeling van arbeidsmigranten strafbaar maakt.

SOCIALE MEDIA

Onze achterban op sociale media bleef nagenoeg gelijk. Op Facebook hebben we op het moment van schrijven 9.079 volgers. Op LinkedIn gingen we van 2.043 naar 2.646 volgers, daar zijn we het afgelopen jaar het meest actief geweest. Op X worden we gevolgd door 2.227 gebruikers. Op Instagram hebben we inmiddels 471 volgers, hier ligt tot op heden niet onze focus. Het aantal leden van de nieuwsbrief daalde van 1.527 naar 1.352 lezers. Dit komt door een handmatige opschoning van de inactieve (niet langer bestaande) e-mailadressen.

VOORUITBLIK 2024

Komend jaar ligt onze focus bij het nog verder uitbreiden van samenwerkingen met onze netwerkpartners. Ook gaan we actief relaties aan met (nieuwe) Tweede Kamerleden, en zoeken we steeds meer de internationale media en migrantgemeenschappen op met de focus op preventie. De wens is ook om influencers in te zetten binnen bepaalde migrantgroepen op social media, met als doel awareness over rechten en de risico's rondom uitbuiting en preventie.

FINANCIËN IN 2023

FairWork is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 51969327. De stichting kent een zelfsturend team en een onbezoldigd, meerkoppig bestuur.

In het bestuur van FairWork zaten in 2023 Femke Aarts (penningmeester), Klara Boonstra (secretaris) Toke Huntjens (lid), Jitze Reeder (voorzitter), Hans Spekman (lid) en Katja Ünlütürk (lid). De leden van het bestuur ontvangen geen bezoldiging, maar uitsluitend compensatie voor eventuele gemaakte onkosten. In 2023 is hieraan een bedrag van €439 besteed.

INKOMSTEN EN UITGAVEN IN 2023:

FairWork kent drie soorten inkomsten:

1. Baten uit fondsenwerving (giften, donaties, schenkingen en particuliere fondsen);
2. Subsidies van overheden (gemeentelijk, provinciaal, nationaal en internationaal);
3. Overige baten (trainingen, vergoedingen, e.d.).

In 2023 waren deze bronnen samen goed voor €1.360.030 aan inkomsten (€1.322.868 begroot). FairWork besteedt haar inkomsten aan:

1. Haar doelactiviteiten, ondergebracht in drie thematische programma's;
2. Kosten voor beheer en administratie.

In 2023 had FairWork voor een bedrag van €1.364.203 aan lasten (€1.322.868 begroot). FairWork sluit 2023 af met een klein negatief bedrag van €4.173.

FairWork beklemmt haar algemene reserves met een continuïteitsbuffer ten behoeve van het voortbestaan van FairWork. De volledige jaarrekening is te bekijken op onze ANBI-pagina en op te vragen via info@fairwork.nu.

FONDSENWERVING

De financiële strategie van FairWork is gericht op diversificatie van de inkomsten, echter met een zwaartepunt op subsidies van overheden.

Binnen het team houdt een werkgroep zich bezig met de fondsenwervende strategie met aandacht voor financiële duurzaamheid op de lange termijn. Hierbij is aandacht voor diversificatie van de financiën, onder andere door relatie-opbouw met meerdere donoren. FairWork heeft in 2023 naast inkomsten uit projectsubsidies en fondsenwerving ook inkomsten door verkoop van trainingen en de stichting heeft wederom enkele substantiële donaties ontvangen.

In 2023 heeft FairWork opnieuw een instellings-subsidie van het Ministerie van SZW succesvol aangevraagd en deze wordt voorgezet in 2024. Ook ontvangt FairWork voor 2024 een donatie van de Nationale Postcode Loterij voor project-overstijgende zaken voor 3 jaar. Hiermee beogen we een professionaliseringslag te maken en meer impact. Dankzij meer langdurige en grotere fondsen kan FairWork effectiever aan haar doelstelling werken en meer stabiliteit en continuïteit voor de organisatie genereren.

FINANCIERS

Het werk van FairWork is in 2023 mede mogelijk gemaakt door:

- European Commission
- Fonds 1818
- Fred Foundation
- Fundatie van Santheuvel Sobbe
- Global Alliance Against Trafficking in Women (GAATW)
- Gemeente Amsterdam
- Gemeente Den Haag
- Kansfonds
- Chooselove, WP Fund en OAK via La Strada International
- Linxx
- Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)
- Ministerie Justitie en Veiligheid (J&V)
- Nationale Postcodeloterij via het Nederlandse Rode Kruis
- Oranjerfonds
- Porticus
- Robert Bosch Stiftung GmbH via PICUM
- Steunfonds Amsterdam
- United Nations Voluntary Trust Fund on Contemporary Forms of Slavery

Hartelijk bedankt voor jullie steun, we hopen dat we de samenwerking in 2024 kunnen voortzetten.

DONATIES

In 2023 ontvingen we vele giften van particuliere donoren, waarvoor onze hartelijke dank. Ook doneren? Dat kan rechtstreeks via NL54 TRIO 0198440405 t.n.v. Stichting FairWork te Amsterdam of [via onze website](#).

**MODERNE SLAVERNIJ,
DICHTERBIJ DAN JE DENKT**

